

Rudolf Bultmann (1884-1976)

Mitolojiden Arındırma Yöntemini Yeniden Düşünmek

Emir KUŞÇU

Atıf/©: Kuşçu, Emir, (2004). Mitolojiden Arındırma Yöntemini Yeniden Düşünmek, Milet ve Nihal, 1 (2), 127-149.

Özet: Bultmann'ın mitolojiden arındırma yöntemi, Kitabı Mukaddes hermenötiği ile ilgili tarihsel tenkitçi metot olarak bilinir. Ona göre, biz, Yeni Ahit'in asli anlamını, onu ifade edilen konuyla varoluşsal karşılaşma boyutunda okuduğumuz sürece anlayabiliriz. Böylesi bir varoluşsal karşılaşma ise, yalnızca yorumcunun kendi yaşam bağintısı tarafından yükseltelen bir soru-cevap diyalektiğinde yer alabilir. Burada, varoluşsal karşılaşma evrensel bir kişilik/benlik kavramını öngördüğünden dolayı, soru-cevap diyalektiği kişinin özneliği noktasında anlaşılır. Bultmann'ın yorum teorisinden farklı olarak, Gadamer'in diyalektik hermenötiğinin linguistik ve tarihsel anlama sınırlarını kaale almasından dolayı, o, soru-cevap mantığını ufukların kaynaşması olarak görmüştür. Bize göre, Bultmann'ın saf varoluşçuluğunu Gadamerci oyun-teorisi ışığında eleştirebilirsek mitostan arındırma kavramını Bultmann'ın epistemolojik metodik aşırılığın-dan kurtaracak ve Bultmann'ın yaptığından daha ontolojik ve diyalojik tarzda anlamaya çalışacağız. Bu açıdan, mitolojiden arındırma yalnızca tarihsel metinler üzerine metodik bir yansıma değil, daha ziyade kendi teknolojik dünyamız ve kendimiz üzerine uygulanması gereken etki tarihinin varlık modudur.

Anahtar Kelimeler: Mitos, ufukların kaynaşması, oyun, soru-cevap diyalektiği, mitolojiden arındırma

Gadamer'in *Truth and Method* adlı kitabından önce, Bultmann'ın mitolojiden arındırma yöntemi, hermenötik felsefe geleneğinin en önemli fenomeni olarak kabul gördü. Fakat özellikle geç Heidegger felsefesine dayalı olarak gelişen Gadamer'in hermenötik projesinin ışığında, Bultmann'ın mitolojiden arındırma yöntemini yeniden okuyan kimi ilahiyatçılar, onun, insan varoluşunun (*anlamının*) dilselliğini bütünüyle göz ardı ettiği için, İncil metinleriyle hakiki bir diyalog kuramadığına işaret ettiler. Biz, bu yazıda ilk

olarak Bultmann'ın yorum teorisini, özellikle *Truth and Method* adlı eserde geliştirilen ontolojik hermenötiğin ışığında değerlendirmeye çalışacağız. İkinci olarak Bultmann'ın mitolojiden arındırma yönteminin ne anlama geldiğini tartışacağız. Son olarak, mitolojiden arındırmanın, Hıristiyan imanına özgü iddialarından ayrı olarak, bugün teknolojiden arındırma olarak anlaşılması gerektiğini savunacağız.

I. Bultmann'ın Hermenötik İlgisi

Bultmann'ın Alman idealizminden beslenen *tarihsel exegesis* ve filolojik analizle sınırlandırılan bir hermenötik karşısındaki eleştirel tavrı, büyük ölçüde onun Schlegel ve Dilthey çizgisinde gelişen modern felsefi hermenötiğin bir izleyicisi olması ile izah edilebilir. Bultmann'ın teolojik bir hermenötiğin, felsefi bir hermenötiğe dayandırılması gerektiği noktasındaki ısrarı, Schleiermacher'ın genel hermenötik projesinin bir yansımasıdır.¹ Bununla birlikte, Bultmann, kendinden önceki geleneğin kör bir takipçisi olmakla yetinmedi. Zira Bultmann'ın Kutsal Kitap'ı yorumlamak için geliştirdiği ontolojik çatı, Heidegger'in *Being and Time*'de serimlediği *Dasein analiz* sayesinde zenginleştirilmiştir. Fakat bu, Bultmann'ın yorum yönteminin, *Dasein* analizinin Yeni-Ahit metinlerine tatbik edilmesinden ibaret olduğu biçiminde de anlaşılabilir. Daha çok, Bultmann, Yeni-Kantçı epistemolojinin ışığında Heidegger'in varoluşçu felsefesini yorumlamakta ve ayrıca onu, Yeni-Ahit metinlerini, tarihselciliğin şiddetinden kurtarmayı amaçlayan Barth'ın vahiy hermenötiği ile diyaloga sokmaya çalışmaktadır.²

Bultmann "The Problem of Hermeneutics" adlı makalesinde, kendinden önceki hermenötik geleneği eleştirel bir biçimde ele alır. Bultmann'ın özel olarak eleştiri oklarını yönelttiği hedef, "metinler

---

¹ Werner Jeanrond, *Theological Hermeneutics*, London: SCM, 1994, s. 138

² Roger Johnson, "Main Themes in Bultmann's Theology", *Rudolf Bultmann: Interpreting Faith for Modern Era*, ed. Roger Johnson, London: 1987, s. 24

üzerindeki hegemonik bir güç” olarak tanımladığı tarihselciliktir. Tarihselcilik, metinleri geçmiş çağa ait olayları yeniden inşa etmek için birer kaynak olarak kullandığından dolayı, her tarihi dönemi kendi koşulları içinde değerlendirmektedir. Tarihselcilik, pek naif bir biçimde, tarihsel bir metni anlamak için onun ait olduğu dönemi bilmek gerektiğini, metnin ait olduğu dönemi yeniden inşa edebilmek için de, metni anlamak gerektiğini kabul eder.

Bultmann’a göre, Ast’ın hermenötüğünde bireysel eserin anlaşılabilmesi için ona kaynaklık yapan antik ruhun anlaşılması gerektiği fikri, yahut büyük ölçüde Alman romantizminden beslenen Nasıyonel Sosyalizm’in, metinleri ulusal sanatsal bir muhayyilenin yansıması olarak ele alan yaklaşımı, metinleri yorumlamanın uygun olmayan biçimleridir. Schleiermacher ve Dilthey’in hermenötik düşüncümleri ise, metnin kastettiği şeyi anlamak yerine, metinde ifadesini bulan yazarın bireyselliğinin psikolojik bir izahına saptanmıştır.³ Burada metni anlamamanın nesnellığı, yazarın psikolojisinin analiz edilmesi sayesinde elde edilmeye çalışılsa da, sonuçta bu, metnin kastettiği şeye ilişkin özel bir soru sorma biçimi olmaktan öteye gidemeyecektir.⁴ O halde Bultmann, Schleiermacher, Dilthey ve diğer kuramcılarının yorum yöntemlerinin, bir metni anlamayı mümkün kılan yorumsal perspektiflerden yalnızca birine karşılık geldiğini dile getirir. Oysa metinlerde ifşa olan insan varoluşunun tarihsel imkanları, yalnızca bir tek yorumsal perspektif tarafından tüketilemez. Bultmann’a göre, metinlerin kendi varoluşumuzu nasıl anlamamız gerektiği ile ilgili olarak bize soru soran ve bizi bir karar almaya çağırılan bir karşılaşma içinde yorumlanması gerektiği anlaşılabilirse, söz konusu varoluşsal imkanlar herhangi bir yorumsal

³ Rudolph Bultmann, “The Problem of Hermeneutics”, *New Testament and Mythology and Other Basic Writings*, Philadelphia: Fortress Pres, 1989, ss., 78-81. Dilthey’in sanatsal bir eseri dahinin psikik yaşamının yansıması biçiminde ele alması ile ilgili olarak Bkz. Dilthey, “Hermeneutiğın Doğuşu”, İstanbul: Paradigma, 1999, s. 90

⁴ Uwe Japp, “Hermenötik, Filoloji ve Edebiyat”, *Hermeneutik Üzerine Yazılar*, der. Doğan Özlem, Ankara:Ark, 1995, s., 274

perspektife hapsedilmeyecektir. Böylece Bultmann, tarihselciliğin neden olduğu rölativizm sorununu, Heidegger'in anlamayı varoluşsal bir hadise olarak alımlayan hermenötiği sayesinde aşabilmeyi amaçlar.

Bultmann, yorumcunun bir metni yorumlamasını mümkün kılan şeyin, metne yönelmeyi sağlayan soru sorma biçimi olduğunu ifade eder. Metne yaklaşmaya imkan veren bu soru sorma biçimi, yorumcunun hayatına uzanan özel bir ilgiden beslenir. Bultmann'ın yorum teorisinin en önemli ön kabullerinden biri, bu ilginin, metin ve yorumcu arasında bir iletişim kurduğudur.⁵ Ona göre, anlamının ön-tahmini, yorumcunun metinde ifade edilen konuyla olan hayat ilişkisidir. Zira yazar ve yorumcunun bireysellikleri birbirleri ile kıyaslanabilir şeyler olarak ele alınamaz. Aksine metin ve yorumcunun ortak bir hayat ilişkisine sahip oldukları hususu, hermenötik düşünümün hareket noktası olmalıdır.⁶ Bununla birlikte Bultmann'ın "Is Exegesis without Presupposition Possible" adlı makalesinde göstermeyi denediği gibi, yorumcunun metni anlamasına imkan veren ön-anlama, kapalı değil, fakat metinle varoluşsal bir karşılaşmayı sağlandığında, değişime açıktır.⁷ Bir başka deyişle, Bultmann metnin konusu ve menî anlamamıza imkan veren ön-anlama arasında hermenötik bir daire çizdi. Yorumcunun metni anlayabilmesi, metnin konusu hakkındaki kendi ön anlaması sayesinde mümkün olmakla birlikte, yorumcu metnin konusunu anladığında, okuması, kendi ön anlamasını dönüştürecektir. Bultmann'ın *Sachkritik* olarak tanımladığı bu yorum süreci, metnin konusunun yorum süreci üzerindeki tek otorite olduğunu ifade eder.⁸ Bir başka deyişle, Bultmann *Sachkritik* sayesinde tarihsel

⁵ Bultmann, "The Problem of Hermeneutics", s. 73

⁶ Bultmann, *a.g.e.*, s. 74

⁷ Rudolf Bultmann, "Is Exegesis without Presupposition Possible", *New Testament and Mythology and Other Basic Writings*, Philadelphia: Fortress Press, 1989 s. 151

⁸ *Sachkritik*, metnin kastettiği şeyin ışığında metnin söylediği şeyi eleştirmeyi amaçlayan bir yorum yöntemidir. Nitekim Bultmann'ın mitoloji-

metinlerle bir diyalog gerçekleştirmeyi amaçlar, fakat burada kastedilen diyalog, tarihe soru soran yorumcunun tarihin kendi üzerindeki talebini işitmeye açıklık içinde olmasıdır. Bir başka deyişle, yorumcu, tarihi kendi anlaması üzerinde bir otorite olarak kabul ettiğinde, sadece tarihi sorgulayan bir özne olarak görünmez, aynı zamanda kendi özneliği de tarih tarafından sorgulanacaktır.⁹

Bultmann, tarihsel bir metne yaklaşmanın iki farklı imkanından bahseder. İlk olarak tarihsel bir metin, ait olduklar çağa tanıklık yapan tarihsel belgeler olarak okunabilir. Metin ve yorumcu arasında bir mesafe arayan, ya da metnin yorumcunun bilincinin açık bir nesnesi konumuna indirgendiği bu yorum düzeyinde, tarih kapalı nedensel bir sistem gibi düşünülür. Burada yorumcu, metinlere, filolojik ve eleştirel yöntemleri uygulayarak, tarihsel olayları meydana getiren doğal nedenlerin genetik bir fotoğrafını çıkarmaya çalışır. Bultmann'a göre tarihsel metinlere ilişkin bu tür bir yaklaşım, metin hakkında bazı nesnel bilgilere ulaşabilir. Öte taraftan, metinle varoluşsal bir karşılaşmada bulunmak için nesnelleştirici bir okumanın ötesine gidilmelidir. Ona göre, insan varoluşunun tarihselliğinin ifadeleri olan metinler, insanı el-altında-varlık düzeyine indirgeyen nesnelleştirici okumayla anlaşılabilir. O bu noktada, Heidegger'in Dasein analizinden yola çıkarak, sadece metnin "orada olan insan varoluşu"na dönük çağrısının işitilebildiği yerde, gerçek bir anlamının mümkün olabileceğini ifade eder.¹⁰

---

den arındırma yönteminin, mitolojinin kendisi hakkında yetersiz bir biçimde konuştuğu kerygmanın ışığında mitolojinin eleştirilmesi anlamında bir *Sachkritik* olduğu unutulmamalıdır. Bkz., Emir Kuşçu, "Rudolf Bultmann'ın Mitolojiden Arındırma Yöntemi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), s. 84.

⁹ Rudolf Bultmann, *Jesus and Word*, London: Fontona Books, 1958, s. 11

¹⁰ Heidegger, kişinin bir metni yorumladığında, kendi varoluşsal imkanlarını yansıttığını ifade eder. Diğer taraftan kişinin, kendi imkanlarını yansıtabilmesi için, metinde ifade edilen konuyla ilgili bir ön anlamaya sahip olması gerekir. Martin Heidegger, *Being and Time*, Oxford: Basic Blackwell, 1967, s. 194-195.

Bultmann, yorumcunun sadece kendi özel bakış açısından doğan ya da, özel soru-sorma tarzı tarafından yapılandırılan bir okumanın metnin konusuyla varoluşsal bir karşılaşmayı mümkün kılacağına işaret eder. Bu anlamda en öznel yorum en nesnel yorumdur. Bultmann'a göre, bu durum ne bir rölativizme, ne de bir dogmatizme yol açacaktır. O, bir rölativizm değildir, zira farklı bakış açıları, birden çok hakikat olduğu anlamına gelmez, sadece, tarihselliğe ilişkin burada ve şimdi kişiye özel bir çağrı olarak anlaşılan tarihsel metinlerle, yorumcunun kendi varoluşundan beslenen canlı sorularla karşılaşabileceğini ifade eder. Bu bir dogmatizm değildir, zira özel bir soru-sorma biçimi dışında bir yöntem yoktur, üstelik sadece bir tek bakış açısı ya da soru sorma tarzı mutlak kabul edilirse, o zaman bir dogmatizmden bahsedilebilir.¹¹

Bultmann, metinlere ilişkin farklı yorum imkanlarını, sadece öznenin çeşitli kavramsal şemaları ya da bireysel perspektifleri kullanması açısından değerlendirmektedir. Bu noktada Gadamer'in ortaya attığı "Yapıya Bürünme" kavramını¹², farklı yorum imkanlarını, öznenin kavramsal tercihleri ve bireysel perspektifinin ötesinde, metnin varlık imkanları olarak kabul eder. "Yapıya Bürünme" kavramı açısından, sorun, Bultmann'ın yapmaya çalıştığı gibi, bir metnin ait olduğu tarihsel bağlam içindeki anlamını yeniden inşa ettikten sonra, onunla öznel bir sorgulama sürecinde varoluşsal bir karşılaşma içine girmek değil, daha çok, metnin ve yorumcunun hermenötik ufuklarını kaynaştırmaktır.¹³ Ne var ki Bultmann'ın

¹¹ Bultmann, *History and Eschatology*, s. 118

¹² "Yapıya Bürünme" mefhumu için Bkz. H. G. Gadamer, *Truth and Method*, New York: Crossroad, 1989, ss., 110-121

¹³ Gadamer, ufuk kavramını, içinde hareket ettiğimiz ve bizimle beraber hareket eden bir şey olarak anlar. O, özellikle gerçek anlamda tarihsel olarak varolmanın, her zaman ufuk kavramını varsayan bir durum içinde anlamak olduğunu ifade eder. Ufukların kaynaşması hadisesi, Dilthey'in anladığı gibi empatik bir transpozisyon olmaktan çok, hem yorumcunun hem de metnin kapalı sınırlarını aşan daha yüksek bir evrenselliğe ulaşmayı ifade eder. Bu anlamda bir ufuk içinde anlamak, anlamayı sınırlandırmaktan çok, kapalı olan bir dünyanın ötesine baka-

varoluşsal bilinci, dilsel ve tarihsel sınırları aşan, üstelik içsel bir farkındalık olarak temellük edilen bir Benlik anlayışına dayanır. Burada varsayılan Benlik, beşeri anlamının müşterek bir zeminini ifade edecek biçimde, evrensel ve sınırsız bir şey olarak düşünülür.¹⁴ Bu cümleden olarak, Bultmann'ın anlamaya çalıştığı şey, yorumcunun anlamasına imkan veren dilin içinde temsil edilen metin değil, dilsel olmayan ve nesnelleştirici bir katman tarafından örtülen varoluşun kararıdır. Zira metin, varoluşçu tecrübe açısından temsil edilinceye kadar bir anlam ifade etmez. Oysa metnin anlamı, yorumcunun perspektifinin ötesinde muhtelif anlam dünyalarını temellendiren ve yorumcunun dünyasına doğru genişleyen metnin dil ufku sayesinde ifşa olabilir.¹⁵

Bultmann, ayrıca, bir metni, o metnin kendisine cevap olarak ortaya çıktığı soruyu anladığımızda, tam olarak anlayabileceğimize ilişkin Colingwood'un idealizminin ötesine gitti. Zira Colingwood,

---

bilmeyi ifade eder. Fakat burada "ötesine bakmak" hermenötik ufuktan kurtulmanın mümkün olduğuna değil, kendi ufukumuzda gerçekleşen bir genişlemeye işaret eder. Ufukların kaynaşması, metinlerle karşılaşmamız sayesinde kendi hermenötik ufukumuzun sınanması anlamına geldiğinden dolayı, metin ve mevcut an arasındaki gerilimi ortadan kaldırmakla gerçekleşmez. Aksine, bu gerilimle yüzleştığımız takdirde, mevcut durumumuzdan farklı olan metnin ötekiliği ortaya konabilir. Bir ufuk içinde anlamak, bir metnin etki tarihi içinde anlamak olduğundan, metinle aramızdaki ufki ilişkiyi denetleyen bir yöntem, yorumun tarihselliğini yalanlar. O halde ufukları kaynaştırmayı mümkün kılan etki tarihi, yöntemsel bir eleştiri değil, amacı mevcut anda metnin ötekiliğinin vuku bulmasını sağlamak olan ve sadece metinlerle karşılaşmamız sayesinde mümkün olabilen bir soru sorma tarzıdır. Gadamer, a.g.e., ss.,300-306.

¹⁴ Jerry H. Stone, "Christian Praxis as Reflective Action", *Legal Hermeneutics*, ed. Gregory Leyh, Berkeley: University of California Press, 1992, s. 108.

¹⁵ Gadamer, "Anlaşılabilir olan tek Varlık dildir" derken, Bultmann'ın teolojik varislerinden Ernst Fuchs'ta Gadamer'e paralel bir biçimde, "İnsan, dilde yaşar" der. Gadamer, a.g.e., s. 432, Joseph Weber, "Language-Event and Christian Faith", *Theology Today*, (January 1965), Vol. 21, No. 4, ss., 448-458

hermenötik bir durumu ifade etmek üzere, tarihsel metinleri, yorumcuya bir soru yöneltecek biçimde yorumlamak gerektiğine dikkat çekmekle birlikte, tarihsel bir olayın hangi soruya cevap olduğunu yeniden kurmayı, onu anlamakla özdeşleştirdi.¹⁶ Buna karşılık Bultmann, tarihi bir olayı anlamanın, onu ortaya koyan öznenin niyetini anlamının ötesinde, yorumcunun kendi tarihsel (*geschichtlich*) sorumluluğu açısından kavranması gerektiğine dikkat çekti. Bu noktada Bultmann'ın metnin anlamını, yazarının niyetinden kurtarma çabasına önemli bir katkı sağladığı söylenebilir. Fakat acaba Bultmann'ın tarihsel metinleri yorumlamak üzere geliştirdiği soru-cevap diyalektiğinin, yeterli bir ontolojik zemine dayandığı söylenebilir mi?

Metin, daima öznenin daha fazla bir şey olduğundan dolayı, metnin anlamını yazarının niyetiyle özdeşleştirmek, anlamının asli görevinin, metni anlamak olduğu gerçeğini reddetmektir. Nitekim Bultmann, haklı olarak, Colingwood'un soru-cevap diyalektiğine yaklaşımının metnin geleceğe açıklığı açısından ciddi bir sorun yarattığını vurgular.¹⁷ Bununla birlikte, Bultmann, metni sorgulamaktan bahsederken, yorumcunun nesnelleştirdiği tarihsel olayı, kendi ön anlamasının ya da ait olduğu dünya görüşünün sağladığı bir kavramsallık içinde sorgulamayı kasteder. Bize göre, Bultmann, metnin yorumcuya sorduğu soruda, gelenek ve yorumcu arasında bir arabuluculuğun gerçekleştiğini kavrayamadığından, onun yorum yöntemi yeteri kadar diyalojik değildir. Elbette Bultmann, amacının, tarihi metinlerle bir diyalog kurmak olduğunu belirtmektedir, fakat onun diyalog anlayışı, söylenenin nereye ulaştığını göstererek söylenmeyeni ortaya çıkarmayı amaçlamaz, daha çok aşkın Benlik kavramı açısından değerlendirilir.¹⁸

¹⁶ Bkz. Kubilay Aysevener, *Colingwood'un Tarih Felsefesi*, Ankara: İmge, 2001, s. 64

¹⁷ Bultmann, *History and Eschatology*, ss., 136-137

¹⁸ "İnsan bireyi, karar veren, kendi yaşamsallığına sahip olan bireysel bir öznenin, bir Benin varolduğu bireyin kararlarında açıkça dikkate alınmadığı müddetçe, tamamen tanınmaz. Bu, Benin, tarihsel hayatın öte-

Bultmann tarafından anlaşılan soru-cevap diyalektiğinin içerdiği bazı sorunları tespit etme açısından, Gadamer'in "tarihsel olarak etkilenmiş bilinç" kavramının yardımcı olabileceğini tahmin ediyoruz. Burada tarihçinin, tarihsel bir fenomeni, Bultmann'ın iddia ettiği gibi,¹⁹ ön-yargısız bir yaklaşımla ele alması ontolojik olarak mümkün değildir. Zira buna göre, tarihçinin metne yönelttiği soru, onun kendi tercihine göre biçimlenen özel bakış açısından değil, bizzat metnin bir diğer varolma tarzı olarak görünür. O halde yorumcu sadece metnin etki tarihi içinde vuku bulan geleneksel (*linguistik*) bir ilişki içinde metne soru sormayı başarır. Bu, Bultmann'ın iddia ettiğinden farklı olarak, yorumcunun sorguladığı tarihi olayın dışında duran yansız bir gözlemci olarak onu ele alması mümkün kılan her hangi bir yorum düzeyini varsaymanın mümkün olmadığına işaret eder. Sahici olmayan bir anlamda kullanılmış olduğunda bile, yorumcunun bilinci ve metin arasına mesafe koyan bir yorum çabası, insan varoluşunun linguistik yapısına dayanan bir ontoloji açısından mümkün değildir. Burada ayrıca yorumcunun metni yorumlarken kendi anlam dünyasını bütünüyle terk edemediği, fakat sadece metinle karşılaştığında kendi anlam dünyasının genişlediği vurgulanmalı. Yorumcu metinle karşılaştığında, kendi anlam ufkunun ötesine geçmiş olmaz, sadece onu yeniden anlamaya başlar.²⁰ Başka bir deyişle, metin sayesinde yorumcunun ulaştığı soru ufku, yorumcunun kendisini ve dünyasını yeni bir gözle görebilmesine ışık tutar.²¹

---

sinde ve yanında gizemli bir cevher olduğu anlamına gelmez. Hayat her zaman tarihsel süreç içindedir. Onun hakikiliği, her zaman gelecekte onun huzurunda bulunur. Hep-yeni kararların öznesi, hep büyümekte, olmakta, hep gelişmekte, ilerlemekte veya bozulmakta olan Ben olarak aynı, yani Bendir. Kararlar akışı içinde Benin bu kimlik işaretleri, hafıza, bilinç ve pişmanlık fenomenleridir." Bultmann, *History and Eschatology*, s. 145.

¹⁹ Bultmann, *History and Eschatology*, s.122

²⁰ Richard Palmer, *Hermenötik*, İstanbul: Anka, 2002, s. 263

²¹ Gadamer, *Truth and Method*, ss., 335-336

Bultmann, anlamayı (diyalogu), metni onun ait olduğu dünya görüşünden bütünüyle başka bir dünya görüşüne tercümesi anlamında kullandığından dolayı, metin ve yorumcu arasında müşterek bir dil zemininde gerçekleşebilecek bir diyalog anlayışından uzaktır. Böylesine bir farklılık bilinci, kendi geçmiş modelini yabancı bir dünya görüşü olarak ele alır ve geçmişi anlama görevini de yabancı bir dünya görüşünün içindeki varoluşsal karara katılım olarak kabul eder. Özellikle, bu durum, onun mitolojik dünya görüşüne ait olan eskatolojik-apokaliptik kavramların, ondan bütünüyle uzak olan modern dünya görüşüne tercümesini amaçlayan mitolojiden arındırma yönteminde somutlaşır. Zira, Bultmann'a göre, modern-insan, mitolojik dünya görüşünden bütünüyle uzak olan ve onun tesiri altında bulunmayan bir kimsedir. Bultmann'ın insan varoluşunun linguistik doğasını göz önünde tutmaması ve mitolojiyi, bir dil-hadisesinden ziyade nesnelleştirici bir enstrüman olarak ele alması, mitolojik dili kolayca gözden çıkarmasına yol açmıştır.

II. Mitolojiden Arındırma Yöntemi

Bultmann'ın mitolojiden arındırma yöntemi, Yeni-Ahit metinlerinde betimlenen eskatolojik-apokaliptik tasvirlerin, bilimsel dünya görüşüne ait olan modern insan için yeniden yorumlama ihtiyacından doğmuştur. Bultmann için Hıristiyan teolojik hermenötüğü tarihinin merkezi sorusu olan parousianın gecikmesi sorunu, mitolojiden arındırma yöntemi ile yeniden ele alınmaktadır. Zira parousianın gecikmesi, Yeni-Ahit yazarlarının ve özelde Paul ve John'un, Hıristiyan varoluşunun tarihselliğini yorumlamaları için bir fırsat yaratmıştı. Fakat onların bu çabası, Gnostik terminoloji içinde gerçekleştirildiğinden dolayı, yeniden mitolojiden arındırıcı bir okumayı gerektirmektedir. Bultmann, gerek Yeni-Ahit'in Gnostik motiflerinde gerekse Alman idealizminde kozmik bir biçimde betimlenen parousianın nesnelleştirici dilinin, insan varoluşunun tarihselliği açısından eleştirildiği takdirde, parousia

kavramında temsil edilen hakikatin dosdoğru bir biçimde anlaşılabilceğini savunur.

Biz, Bultmann'ın mitolojiden arındırma yönteminin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayan üç farklı yorum düzeyinden bahsedeceğiz. İlk olarak, mitolojiden-arındırmayı talep eden, mitin nesnelleştirici doğasıdır. Bultmann'a göre, mit Tanrı hakkında her hangi bir sembolik anlam içermeyen analogik bir konuşma biçimidir. Mitoloji, zaman ve mekan gibi kategoriler içinde nesnelleştirilemez olan Tanrı'nın fiilini, bu kategoriler aracılığıyla dile getirirken, Tanrı'ya insani sıfatlar yükler. Oysa mitoloji, Tanrı'nın fiili hakkındaki yetersiz bir konuşma biçimi olduğundan dolayı, onun kastettiği şey ve dile getirdiği şey arasında bir *aporia* vardır. Aslında mitolojinin kasti (kerygma), Tanrı'nın nesnelleştirici bir düşünce tarafından denetlenemeyeceğini göstermek olsa da, o yetersiz bir düşünce biçimi olduğundan dolayı, Tanrı hakkında dünyevi bir nesnellik açısından konuşur. Mitolojinin analogik konuşma biçiminde, insan varoluşu hakkındaki bir hakikat ifade edilmek istenmiş olsa da, o, kerygmay nesnelleştirici temsiller içinde ifade eder.²² Bu durumda Bultmann, mitolojinin insanın kendi varoluşunun hakiki tarihselliğinin farkına varabilmesini sağlayan kerygmatic çağrısına icabet edebilmek için, onun nesnelleştirici temsillerinin yıkılmasını gerekli görür. O halde mitin kendi yapısı gereği mitolojiden arındırmanın zorunlu olduğuna ilişkin Bultmann'ın yaklaşımı, onun insan varoluşu ve nesnelleştirici düşünce arasında kurduğu dikotomiye dayanır.

Gerçekten mitolojinin, insan varoluşunun nesnelleştirilmiş bir biçiminden ibaret olduğu ve Tanrı'nın fiiliyle sahici anlamda varoluşsal bir karşılaşmayı imkansız hale getirdiği iddiası nasıl ele alınmalıdır? Kanaatimize göre, Bultmann'ın mitoloji yorumunun en zayıf noktalarından biri, Tanrı'nın fiilinin (kerygma) bir hadise olarak ifşa olması esnasında mitolojinin ikincil kaldığını iddia etmesi-

²² Rudolf Bultmann, 'On The Problem of the Demythologizing', *New Testament and Mythology and Other Basic Writings*, ed. Schubert Ogden, Philadelphia: Fortress Press, 1989, s. 96

dir. Oysa, mitoloji, kerygmanın ifşasında ikincil olarak kabul edilse bile, kerygma, yine mitolojik konuşmayla ilişki içinde olan bir dil içinde vuku bulacaktır. Bultmann Mesih-hadisesinin kendi varoluşumuz üzerinde vuku bulabilmesi için, onun nesnelleştirici temsillerinin arındırılması gerektiğini söylerken, epistemolojik bir tatbikatın ötesine geçemez. Oysa mitolojinin anlamını, Tanrı'nın fiilinin kendisi sayesinde dile geldiği narasyondan arındırarak anlayamayız. Zira Tanrı'nın fiili, mitolojiler aracılığıyla dile getirildiği ölçüde aynı zamanda bir anlatı edimidir. Burada mitolojik öyküler sadece Tanrı'nın fiilini (*tat Gottes*) karartan harici tabakalar olarak düşünülemez, aksine dini anlatılar olmaksızın Tanrı'nın fiili bizim üzerimizde dönüştürücü bir etki yaratamayacaktır. O halde narasyon sayesinde vuku bulan bir anlatı edimi dışında bir skandal (*inkarnasyon*) aramak yerine, okur, mesellerin estetik tecrübesi sayesinde, mitolojinin farklı bir imkanıyla karşılaşmaya yönelmelidir.²³

İkinci düzeyde, mitolojiden arındırma Yeni-Ahit'in doğasının gereğidir. Bultmann Yeni-Ahit metinlerinin içerdiği tutarsız teolojik ifadeler nedeniyle, yorumcusunu mitolojiden arındırmaya çağırdığını iddia eder. Burada Bultmann daha çok, Mesih-İsa'nın hem varlık-öncesi tanrısal bir varlık olarak, hem de tarihsel bir şahsiyet olarak betimlendiği Yeni-Ahit'in çelişkili ifadelerinin, antropolojik bir okumayla düzeltilebileceğini kasteder. Ona göre, kozmolojik-metafizik ifadelerin tarihe aktarılması süreci, Hıristiyanlık öncesine dayanan bir fenomendi. O, özellikle Mecusi ve Eski-Ahit geleneklerinde kozmolojik eskatolojinin tarihselleştirilmesi sürecinin görüldüğünü kabul eder. Fakat özellikle Eski-Ahit geleneğinde sadece ifadeyi süslemek için kullanılan apokaliptik metaforlar, daha sonraki Yahudi geleneğinde metafizik hakikatler olarak kabul edildi. Bultmann'a göre, apokaliptik bir dünya görüşüne ait olan Geç Dö-

---

²³ Crossan, Heidegger'in "Dil, Varlığın evidir" sözüne atfen "Mesel,Tanrı'nın evidir" der. Norman.Perrin, "Jesus and the Language of Kingdom", [http://www.religion-online.org/cgi-bin/searchd.dll/showbook?item id \(3 Ocak 2003\)](http://www.religion-online.org/cgi-bin/searchd.dll/showbook?item%20id%20(3%20Ocak%202003))

nem (Filistin) Yahudiliği'nin hakim olduğu bir çevrede yetişen Paul ve John, çarmıh ve yeniden diriltirme hadiselerini, bu geleneksel apokaliptik terminoloji aracılığıyla dile getirdiler. Geleneksel apokaliptik umutları paylaşan Paul'den farklı olarak, John, parousianın kültik referansına radikal bir muhalefet sergiledi²⁴ ve Yahudi apokaliptik umutlarını, inanan bireyin ihtida tecrübesi açısından yorumlayarak, onu varoluşun tarihine (*Geschichte*) aktardı.²⁵ Hem Paul hem de John, Mesih'in çarmıha gerilmesini ve yeniden diriltilmesini kozmolojik ve apokaliptik mitolojiler açısından dile getirirler de, son tahlilde onlar bu mitolojileri, Mesih-hadisesinin önemini dile getirmek için sadece araç olarak kullandılar.²⁶

Burada, Bultmann'ın varoluş-nesnellik dikotomisi, Mesih-hadisesi ve kült arasındaki bir karşıtlığa dönüştürülür. Nitekim Bultmann'ın Mesih-hadisesini dile getiren mitolojiyi sadece kültürel bir enstrümana indirgemesi, bütünüyle varoluş-nesnellik şemasına dayanır. Oysa mitolojik metaforlar, sadece Mesih-hadisesinin tarihselliğinin (*Geschichtlichkeit*) anlaşılmasının engelleyen bir nesnelleştirme olarak ele alınamaz. Aksine, bir metafor, insana gerçeklik hakkında yeni bir bilgi sunar ve insanı yeni bir tecrübe kapısının eşğine götürür.²⁷ Bu noktada, Bultmann'ın Mesih-hadisesinin tarihsel önemini ifade etmek üzere sadece araç olarak kullanıldığını söylediği mitolojik metaforların arındırılması, Mesih-hadisesinin tecrübesini de engelleyecektir. Zira Mesih-hadisesi, aynı zamanda bir dil-hadisesi olduğundan, Yeni-Ahit yorumcusu onu, yine bir dilin için-

²⁴ Bultmann, Yuhanna İncil'inde paraousianın inananın ölüm saatinde Mesih'in gelmesi olarak ele alındığını söylerken, bununla daha çok, eskatolojik yargının bireysel olarak mevcut anda gerçekleştiğini kasteder. Paraousianın mitolojik-kültik referansı ise, Hıristiyan bireyin kendisi için karar vermekle sorumlu olduğu paraousiayı nesnelleştirdiğinden, bireyi kendi tarihsel sorumluluğuna yabancılaştırır.

²⁵ Bultmann, *History and Eschatology*, s. 27

²⁶ Alister McGrath, *The Making of Modern German Christology*, Michigan: Apollos, 1994, s. 167

²⁷ Paul Riceour, 'Symbol and Metaphor', *Interpretation Theory*, Texas: Texas Christian University Press, 1976, s. 68

de işitebilir. Bultmann, mitolojiyi işitebilir bir şeyden çok görülebilir bir şey olarak ele alır, onun için işitebilir olan mitoloji tarafından karartılan kerygmadır. Nitekim, ona göre, Yeni-Ahit metinlerinde ayrıntılı apokaliptik tasvirlerin bulunmaması, ve diğer dini geleneklerle kıyaslandığında, metafiziğe ilişkin muşahhas ifadelere yer verilmemesi, esasında mitolojiden arındırmanın bir kere daha Yeni-Ahit'in doğasına uygun olduğunu göstermektedir.²⁸

Oysa, hiçbir işitme, dil olmaksızın, vuku bulamaz. Anlamanın (*varoluş*) dilsel olması, dilin bir iletişim aracının ötesinde bir iletişim ortamı, yani iletişimi mümkün hale getiren zemin olmasından ileri gelir. Nitekim Gadamer'in "Ait olma" mefhumu, dini metinlerle olan aidiyetimizin bize hitap eden gelenek aracılığıyla gerçekleştirildiğini fark etmemiz için bir imkan yaratır. Gadamer'in, "geleneği", dünyayla olan linguistik yönelimimizin gerçekleştiği bir zemin olarak anladığını söyleyebiliriz. Bu anlamda gelenek, tecrübenin bize bilmeyi ve hükmetmeyi öğrettiği bir süreç değil, sadece kendini bir Sen olarak ifade eden dildir. Bizimle Sen olarak karşılaşan gelenek, bir nesnenin ötesinde bizimle bir ilişki içindedir. Anlamları aktaran gelenek, yorumcu ve metin arasında gerçekleşen diyalogun zeminidir.²⁹

Üçüncü düzeyde mitolojiden arındırma varoluşçu bir yorum olarak ortaya çıkar. İlk iki düzeyde gerçekleşen mitolojiden arındırma çabasının, mitolojinin doğasına ve Yeni-Ahit metinlerine ilişkin tenkidi bir yorum gerektirdiği yerde, üçüncü düzeyde gerçekleşen mitolojiden arındırma daha çok, mitin hakkında konuştuğu kerygmayı yeniden inşa etme esasına dayanır. Bu nedenle Riceour, Bultmann'ın yorum yönteminin demistifikasyonu içermekle birlik-

---

²⁸ Bultmann'a göre özellikle Yuhanna, Mesih-İsa'yı, varlık-öncesi tanrısal bir varlık olarak kabul etmekle birlikte, Gnostisizm'deki varlık-öncesi logos tasvirlerinde olduğu gibi hiçbir görsel tasvirde bulunmaz. Bkz. Rudolf Bultmann, *The Gospel of John*, Oxford: Basic Blackwell Oxford, 1971, s. 107

²⁹ Gadamer, a.g.e., s.358

te, onu daha çok olumlu bir şey olarak anlamak gerektiğini vurgular.³⁰

Bultmann'a göre, Tanrı'nın dünya-tarihinin akışına ve insanın kaderine müdahalelerinden bahseden mitolojiler, doğayı ve tarihi hiçbir doğa ötesi müdahaleye mahal bırakmayacak biçimde kapalı nedensel bir sistem olarak düşünen modern insanın bilimsel-teknojik dünya görüşünden tamamen uzaktır. Bu durumda, mitolojiler ya nesnelleştirici düşünme biçimine sadık kalınarak ele alınacak ya da onun insanın varoluşunda temellenen kerygmatic çağrısına uygun bir kavramsallık içinde yorumlanacaktır. Bultmann'a göre, liberal teologlar, Yeni-Ahit'i yorumlarken, onun mesajını evrensel ahlak ilkeleri olarak ele almak, Dinler Tarihi Okulu da, sadece onun kültik zeminini ve onu besleyen sosyo-psikolojik koşulları aydınlatmak suretiyle, onun bugün yeniden modern insana işittirilmesi gereken kerygmatic hakikatinden ve insan varoluşunun tarihselliğinden uzaklaşmışlardır.³¹ Buna karşılık Bultmann'ın amacı, mitolojiyi gidermek değil, onu sahici anlamına (kerygma) göre yorumlamaktır.

Teknoloji aracılığıyla geleceği güvenlik altında tutmaya çalışan modern insan, nihilist bir umutsuzluk içinde kendi geleceğe açıklığını yitirdiğinden dolayı, tanrısız bir varoluşa sahiptir. Luther'in "imanla aklanma" öğretisinin epistemolojiye tatbikinden ibaret olan mitolojiden arındırma gerçekleştirildiğinde ise, mitoloji tarafından nesnelleştirilen "Tanrı beden oldu" skandalının anlaşılmasına mani olan engel kaldırılabilir. Zira imanla aklanma anlayışı, kişinin kendi hayatını kontrol edemeyeceğini fark etmesini ve daima "kurtarılmak için ne yapmalıyım?" sorusunu sormasını gerektirir. Bedenleşme mucizesi, mitolojinin muşahhas tasvirleri açısından yorumlandığı müddetçe, onun kastettiği kerygmanın modern insanın hayatına kurtarıcı bir güç olarak girmesi mümkün değildir. O halde,

³⁰ Paul Riceour, "Preface to Bultmann", <http://www.religion-online.org/cgi-bin/search.dll/showbook?item id>

³¹ Bultmann, "New Testament and Mythology", ss., 11-13

mitolojinin nesnelleştirici doğasından kaynaklanan batıl skandal, mitolojinin kastettiği hakiki skandal açısından eleştirildiğinde, modern insanın Yeni-Ahit'e inanması sağlanabilecektir.³² Üstelik onun kurtulması, tanrısızlığı (*Nihilizm*) nedeniyle geleceğe açıklığını yitiren varoluşunun yeniden hakiki tarihselliği kazanabilmesi anlamına gelir.

Bultmann, modern insanın içinde yaşadığı an ile Mesih'in kurtarıcı fiilini çağdaş hale getirmenin, hermenötik yorumun amacı olduğunu ifade etti. Fakat o, Hıristiyan sakramentlerinde gerçekleşen "çağdaş hale gelmenin", sahici olmayan bir durumu ifade ettiğine işaret eder. Zira o, Hıristiyan eskatolojisinin sakramentalize edilmesini, "artık değil" ve "henüz değil" diyalektiğine dayalı hakiki Hıristiyan eskatolojik-tarihsel bilincinin kronolojize edilmesiyle ilişkili olduğuna inandı. Böylece o, parousianın sahici tecrübesinden uzaklaşan modern insanın, Paul ve John'un kendi özel şimdilerinde (*Jetsztzeit*) aldıkları varoluşsal kararların kendileri aracılığıyla dile getirildikleri mitolojik terminolojiyi gözden çıkardığında, bu varoluşsal kararları yeniden yaratılabileceğini savundu. Ona göre, mitolojiden arındırmanın modern insanın hayatında oynadığı rolü kavramak, İncil'in linguistik boyutunun giderilmesine ve kerygmanın inanan bireyin içsel tecrübesindeki bir hakikat olarak anlaşılmasına bağlıdır. Burada Bultmann, asli yatay anlamayı ele geçirme hevesi nedeniyle, diyalojik bir yaklaşımdan çok monolojik bir noktaya sürüklenmiştir.³³ Son tahlilde, Bultmann'ın mitolojilere tatbik ettiği epistemoloji, bugün tekrar edilmek durumunda olan iman kararını, estetik varlığın ontolojik bir modu açısından yorumlamak yerine, yöntemsel bir çabayla açıklamaya çalışmıştır.

III. Teknolojiden Arındırmaya Doğru

---

³² Rudolf Bultmann, "Jesus Christ and Mythology", *Bultmann: Interpreting Faith for Modern Era*, ed. Roger Johnson, London: 1987, ss., 300-302

³³ Jerry H. Stone, *a.g.e.*, s. 109

Yazımızın bu son aşamasında Bultmann'ın mitolojiden arındırma yönteminin Hıristiyan imanına özgü teolojik iddialarını bir tarafa bırakmalıyız. Zira, burada Bultmann'ın ortaya attığı mitolojiden arındırma yöntemini, kendi teknolojik dünyamızda karşılaştığımız ve kültik bağlamından farklılaşmış olan mitolojik uygulamaların veya davranış biçimlerinin nasıl yorumlanması gerektiği ile ilgili olarak ele almak istiyoruz. Bultmann'ın mitolojiden arındırma yönteminin, teknolojik bir ortamda karşılaştığımız mitolojinin meydana okumasının ışığında kendi teknolojik ilgilerimizi dönüştüren bir düzeyde, daha diyalojik bir biçimde yorumlanması gerektiğini savunacağız.

Bultmann'ın mitolojilerle olan ilgisinin epistemolojik olduğunu söylemiştik. Gerçekten, mitolojiler sadece epistemolojik bir biçimde içinde yorumlandıklarında, modern insanın dünyasında dönüştürücü bir etki yaratabilecek midir? Bultmann, hem mitolojiyi hem de teknolojiyi nesnelleştirici düşünceye indirgemekle idealizme geri döner. Zira Bultmann, dünya görüşünü, dil-hadisesi olarak vuku bulan bir olgudan çok, düşünce açısından ele alır.³⁴ Elbette modern teknoloji, dünyayı kendi hesaplayıcı düşüncesinin bir nesnesi haline getirdiğinden dolayı, onun egemenliği altında yaşayan insanın konuşması tamamen nesnelleştiricidir. Bu nedenle, Heidegger, teknolojik insanın, bir dil-makinesi (*Sprachmaschine*) olduğunu söyler. Bununla birlikte, dilin bir makineye çevrilmesi, sadece teknolojik dünya görüşüne aittir, ve dilin estetik yapısının tahrip edildiği bir nesnelleştirme biçimi olarak o, mitolojilerin ait olduğu hermenötik ufuk için kullanıldığında, teknolojinin mitolojilere empoze edilmesinden başka bir şey olmayacaktır.³⁵

³⁴ Nitekim Gadamer, bir dünya-görüşüne sahip olmanın, bir dile sahip olma anlamına geldiğine işaret ederek, dil olmaksızın herhangi bir kaba olgudan bahsedilemeyeceğini belirtir. Gadamer, a.g.e., s. 446

³⁵ Biz özellikle modern sinema veya edebiyat alanındaki bilim-kurgu türü filmler ya da romanlar aracılığıyla, mitolojilere dönük bu tür bir dayatmayı ya da şiddeti tecrübe ederiz.

Dünyayı enerji kaynağı düzeyine indirgeyen nesnelleştirme biçimi, sadece teknolojik dünya görüşüne özgüdür. Zira modern-bilimselci dünya görüşü, dünyayı, rasyonel öznenin bilincinin doğrudan bir nesnesi pozisyonuna indirgeyen hesaplayıcı düşünceye aittir. Nitekim zamanı hesaplama çabasına giren apokaliptik mitolojileri, modern-bilimsel dünya görüşüne ait olan hesaplayıcı düşünceyle mukayese etmek, saçmalık olacaktır.³⁶ Elbette modern dünya görüşü ve apokaliptik gelenek arasında epistemolojik bir ayırım da yapılamaz. Zira bugün apokaliptik mitolojiler, siyasetten sanata kadar pek çok alandaki muhtelif meselelerden bahsederken kullandığımız vazgeçilmez metaforlarımızın kaynağı olma özelliğini hala korur. Fakat biz apokaliptik metaforları kullandığımızda, Bultmann'ın iddia ettiği gibi sadece ifadeyi süslemeyi amaçlamayız, aksine kullandığımız bu apokaliptik metaforlar sayesinde, kendi varoluşumuz ifşa olabilir. Fakat burada teknolojik durum, apokalips geleneğini yeniden kavrayabilmemiz için sadece bir vasıta. Teknolojik durumun ışığında apokalips geleneğini yorumladığımızda ise, aydınlanan şey, teknolojik durumun farklı bir imkanı olacaktır.

O halde mitolojiler, modern dünyaya ulaştıklarında kendi kültik bağlamlarına uygun bir biçimde yeniden inşa edilemeyecektir, aksine onlar, Varlık imkanları açısından yorumlanmalıdır. Fakat burada kastettiğimiz, mitolojiyi yorumlayacak olan kimsenin, onu kendi öznel bakış açısı tarafından yapılandırılan özel bir ilgiyle yorumlamaktan çok, onun kendisine yönelttiği meydan okumaya bir karşılık vermesi gerektiğidir. Zira bugün ait olduğumuz anlam

---

³⁶ Bultmann mitoloji ve teknoloji arasında yanlış bir özdeşleştirmede bulunur. Bultmann'ın mitolojiyi ilkel bir bilim olarak anlaması, onun, tarihi, bilimsel düşüncenin gelişim tarihi olarak anlayan pozitivist anlayıştan kurtulamamasıyla ilişkilidir. Böylece Bultmann, etiyolojik mitolojiler ve modern bilim arasında hatalı bir analogi kurabilmektedir. Oysa modern bilim, sadece modern teknolojik dünya görüşüne aittir. Bununla ilgili olarak Bkz. Martin Heidegger, "Teknolojiye İlişkin Soruşturma", *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Bursa: Asa, 2000, s. 148

dünyası, mitolojinin geçmiş yorumlarından farklı olsa da, hala onlar tarafından etkilenen bir gelenek zemininde kalarak soru yöneltmeyi başarabilmekteyiz. Bu durumda, Bultmann, “sorgulayan özneyi” fazlaca abartmakla, onun aynı zamanda metin tarafından sorgulanan birisi olduğunu yeterince kavrayamaz.

Gadamer’in oyun teorisi, özellikle yorumlayanın aynı zamanda yorumlanan olduğu bir metin-yorum (*soru-cevap*) diyalektiğine dayanır. Mitoloji, Gadamerci oyun teorisi ışığında yorumlandığında, mitolojiden arındırmanın daha diyalojik bir zemine kavuşacağını sanıyoruz.

Gadamer’in oyun teorisine göre, dini festivaller ya da ayinler, sadece izleyici için sunulan bir temsildir ve onlar kendilerinin ötesine işaret ederken, festivale katılan izleyici topluluğu tarafından alımlanmak suretiyle hakiki bir festival olabilirler.³⁷ Bu durumda, hiçbir dini festivali ya da ayini, sadece din adamları tarafından icra edilen, kendi içlerinde kapalı ve kendinde son törenler olarak kavrayamayız. Aksine, katılımcılar (*yorumcular*) olmaksızın hiçbir festival gerçekleşmez. Bununla birlikte, onun hakiki anlamı, bütün cemaati kuşattığından dolayı, festivalin anlamı, onu izleyenlerden daha fazla bir şeydir. Böylece, bir mitolojik öykü, bir topluluk için sunulan hakiki bir temsildir. Bu anlamda, oyun olarak mitolojinin dinleyiciye açıklığı, kerygmanın bir parçasıdır ve kerygmanın festival ya da ayin süresince vuku bulabilmesi için, dinleyicilerin ona katılması gerekir. “Sadece dinleyici, oyunun olduğu şeyi tamamlar.”³⁸ Bu bakımdan, ister kerygma diyelim ister başka bir şey, mitolojide işaret edilen hakikat, dilin ve tarihin sınırları tarafından tamamen kuşatılmamakla birlikte, varoluşun iletişimsel varlık modları tarafından aydınlatılabilen dil-hadisesidir.

Mitolojinin modern insanın yorumunda temsil edilmesi, Bultmann’ın iddia ettiği gibi, asli varoluşsal anlamının ikinci bir

---

³⁷ Gadamer, *a.g.e.*, s. 108

³⁸ Gadamer, *a.g.e.*, s. 109

tekrarı ya da kopyası değil, sadece yorumcunun katılımıyla vuku bulan bir doğumdur. Yorumcu, Sen olarak karşılaştığı metne itaat ettiğinde, kerygma bir hakikat olarak doğabilir.³⁹ O halde oyuna katılan yorumcular, oyuna herhangi bir hakikat dayatamazlar, aksine onlar hakikatin ortaya çıkabilmesi için kendilerini oyun içinde gizlemelidirler (*self-forgetfulness*). Böylece oyun, bizim öznelliğimiz sayesinde vuku bulmaz, aksine oyunun kendisi oynamaktadır. Oyun, kendini temsil eden (*self-representation*) bir şey olarak anlaşıldığında, bizi, kendisini unuttuğumuz bir hakikate doğru yönlendirebilecektir.⁴⁰ Öyleyse yorumcu, Bultmann'dan farklı olarak, kendi varoluşsal sorumluluğunun farkına varmasını sağlayan şahsileştirilmiş bir karşılaşmayla yetinmemelidir. Burada önemli olan, kendi hermenötik ufkumuz içinde karşılaştığımız mitolojinin iddiasına açıklık içinde olduğumuzda, onun anlam dünyamız üzerinde meydana getirdiği değişimdir. Nasıl ki oyuncu, oyundaki mevcudiyeti tarafından etkilenmekteyse, yorumcu da metinle olan ilişkisi sayesinde tarihsel bir değişim yaşar. Oyun, yorumcunun gerçek varlığının doğmasına yol açan dönüşümün ortamı olduğundan dolayı, yorumcu sadece mitoloji sayesinde başkalarıyla iletişim kurabilir.

Mitolojiyi sadece yorumcunun katılımıyla önümüzde açılan bir oyun ya da dinamik iletişim ortamı olarak anladığımızda mitoloji yorumculuğu daha ontolojik bir temele kavuşabilir. Mitolojik metinler, kendisini nesnelleştirmeye-teknolojileştirmeye çalışan modern iletişim tarzının bu çabasına karşı koyan bir iddiayı (*claim*)⁴¹ üstlendikleri müddetçe, hala "birisi için" vuku bulmaktadır. Mitolojinin modern iletişim dünyasındaki bu varolma tarzı, teknolojik

---

³⁹ Burada " metne itaat", yorumcu ve metin arasında bir köle-efendi ilişkisinin bulunduğunu göstermez. Daha çok bu, harici bir otorite olmadan da, yorumcunun, kendi mevcut durumuna karşı olan metnin iddiasını kabul edebilme imkanını ifade eden "ötekine açıklık" olarak yorumlanmalıdır. Bkz. Gadamer, a.g.e., s. 361

⁴⁰ Gadamer, Truth and Method, s. 446

⁴¹ Gadamer'in iddia sözcüğünü kendi yorumsal projesi içinde nasıl kullandığına bakabilirsiniz. Gadamer, a.g.e., s. 127

anlam ufkunun farklı bir imkanının ifşasından başka bir şey değildir. Zira mitolojik metinler, bizi kendi teknolojik ilgilerimizle yüzleşmeye çağırır. Modern dünya için mitolojinin hangi anlama geldiği sorusunun cevabı, sadece bu yüzleşme sürecinde vuku bulur.

Mitolojiden arındırma, Gadamer'in oyun teorisini açısından yorumlandığında, tarihsel-eleştirel bir yöntemin ötesinde kendi teknolojik dünyamızın mitoloji tarafından sorgulanması anlamında teknolojiden arındırma olarak da anlaşılabilir.⁴² Bultmann, teknolojiyi sadece teknolojik araçlara indirgeyerek tanımlama eğilimine sahiptir. Fakat biz, burada teknoloji derken, sadece teknolojik araçlara indirgenen nötr bir süreçten çok, dünyayla (*metinlerle*) olan ilişkimizi denetleyen bir hadiseyi kastediyoruz. Bize göre, modern insan sadece internet veya cep telefonu kullandığı için değil, ama metinlerle teknolojik bir ortamda karşılaştığı için teknolojiktir. Bu durumda onun yemek yeme, bir müziği icra etme ve hatta ibadet etme tarzı, en az internet kullanması kadar teknolojiktir. Sadece, elektrik üretebilmek için bir nehir üzerine baraj kurduğu, ya da yer altı kaynaklarını ele geçirmek üzere kimyasal araçlar kullandığı için değil, fakat nehrin üzerine bir baraj kurmasını, ve bir yer altı kaynağını ele geçirmesini yöneten nesnelleştirici görme tarzına sahip olduğu, yani dünyayı enerji kaynağı olarak gördüğü için teknolojiktir.

Teknoloji, Bultmann'ın anladığı gibi, modern-insanın kültürel hayatının vazgeçilmez aletlerinden ibaret değildir. Teknoloji, modern dünya görüşünün nötr bir aleti değil, daha çok dünyamızla olan ilişkimizi denetim altında tutmayı amaçlayan "çerçevelemenin (*Ge-stell*) dilidir".⁴³ Teknolojiyi, teknolojik aletlerin modern insanın

⁴² Gadamer bu durumu şu şekilde dile getirir: "...bir metni anlamak, onu kendimize tatbik etmek anlamına gelir..., o, her zaman farklı biçimlerde anlaşılabilir, o, hala kendini bize bu farklı biçimlerde sunan aynı metindir." Gadamer, a.g.e., s. 398

⁴³ Heidegger, "Teknolojiye İlişkin Soruşturma", s. 152

hayatındaki işlevinden yola çıkarak değil, daha çok dünyayla olan ilişki biçimimiz sayesinde anlayabiliriz.

O halde örneğin, günümüzdeki bir Müslüman'ın kurban ibadetini icra etme tarzında bir teknolojileştirmenin vuku bulduğunu söyleyebiliriz. O, bir taraftan sünnete uygun bir biçimde kurban kesmesi gerektiğine inanırken, diğer taraftan onun icra ettiği kurban asla geçmişteki ilk örneğin bir tekrarı değildir. Hatta onun kurbanı icra etme biçimi, sanıldığı gibi, kurbanlık hayvanı bayıltmak için ona elektrik şoku uyguladığında değil, fakat kurbanı " protein ihtiyacı" açısından değerlendirdiğinde, teknolojiktir. Böylece bir ilahiyatçı, kurban ibadetini bir hayvan katliamı olarak değerlendiren modern-teknolojik insanı ikna etmek üzere, ondan "düşük gelirli insanların protein ihtiyacını karşılayan bir enerji kaynağı" olarak bahsettiğinde, kurbanı teknolojileştirir. Elbette bu, onun içinde ilahiyat yapmasını sağlayan hermenötik ortamın teknolojik olmasından ileri gelir. Bununla birlikte kurbandan teknolojik bahsetme biçimimiz, kurbanın ötekiliğiyle karşılaşmamızı engelleyecek bir biçimde nesnelleştirici olduğundan, bizi sadece kurban (*geçmiş*) ve teknoloji (*şimdi*) arasındaki gerilimin bilince getirilmesi sayesinde gerçekleşebilecek tarihsellik bilincine yabancılaştırır. O halde, kurban sayesinde kendi hermenötik ufkumuzu sınayabilmek için, onun hakikati, teknolojiden arındırılmalı. Kurbanı teknolojiden arındırmak, bizi, onu teknolojik olmayan bir bağlama yerleştirmenin mümkün olabileceği inancına götürmez, fakat sadece onun metinsel ötekiliğinin, teknolojik anlam ufkumuz tarafından tüketilemeyeceğini ya da kendi anlam dünyamızdan daha fazlası olduğunu ifade eder. O halde kurbanı, kendi teknolojik çıkarlarımızla yüzleştiren bir oyun içinde yorumladığımızda, başka bir deyişle, onun kendi teknolojik ilgilerimizden farklı olan ötekiliğine kulak verdiğimizde, kurban, teknolojik dünyamız ve kendi benliğimiz üzerinde bir dönüşüm yaratabilecektir. Zira teknolojinin tarihselliği, sadece mitolojinin ötekiliğinde ifşa olur.

Teknolojinin özü olan çerçeveleme, dili (*gelenek*), bir bilgi nesnesine dönüştürse de, hala bizim mitolojilerle karşılaşmamızı sağlayan hermenötik (*tarihsel*) ortamdır. Bugün bu çerçevelemenin içinde karşılaştığımız mitolojilere ilişkin her yorum, isterse bu yorum, mitolojilerin kökensel analizini ihtiva etsin, kendi anlam ufukumuzun, “çerçevelemenin” çağrısıyla karşılaşmak anlamına gelecektir. Fakat Heidegger, teknolojinin özünün teknolojik olmadığını hatırlattığında, teknolojinin mesajını işitmenin, teknolojik durumu kanıksamak anlamına gelmediğini, aksine özgürleştirici bir biçimde gerçekleştiğini ima eder.⁴⁴ Böylece mitolojiden arındırma çabası, teknolojik dünyanın nesnelleştirilemeyen özünü hatırlattığından, teknolojiden-nesnelleştirmeden arındırma olarak anlaşılmalıdır.

Rethinking the Method of Demythologization

Citation/©: Kuşçu, Emir, (2004). Rethinking the Method of Demythologization, *Milel ve Nihal*, 1 (1), 127-149.

Abstract: Bultmann’s method of the demythologizing is known as the historical-critical method relating to Biblical hermeneutics. For him, we can understand the New Testament’s original meaning as soon as we read it in the existential encounter with the subject expressed by it. Such an existential encounter can only take place in the dialectic of the question and answer raised by the interpreter’s own life-relation. Here, since the existential encounter presupposes concept of a universal Selfhood, the dialectic of question and answer is understood in point of person’s subjectivity. Unlike Bultmann’s interpretation-theory, since Gadamer’s dialectical hermeneutics took into account the linguistic and historical limits of the understanding, he regarded the logic of the question and answer as the fusion of the horizons. To us, if we can criticize Bultmann’s naive existentialism in the light of Gadamerian play-theory, we’ll release the concept of the demythologizing from Bultmann’s epistemological-methodical excessiveness, and make to understand it more ontologically and dialogically than Bultmann did. In this respect, the demythologizing isn’t only a methodical reflection on the historical texts, but rather is the existence mode of the history of effect which should be applied to our own technological world and ourselves.

Key Words: Myth, the fusion of the horizons, play, the dialectic of question and answer, demythologization

---

⁴⁴ Heidegger, “Teknolojiye İlişkin Soruşturma”, s. 156.